

N:o 14.

Ank. till Riks. kansli den 23 mars. kl. 4 e. m.

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till gällande bestämmelser rörande villkoren för idkande af pantlånerörelse.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till utskottets behandling hänvisad motion n:o 15 har herr Frithiof Söderbergh med instämmande af åtta utaf kammarens ledamöter hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att till gällande lagstiftning angående villkoren för idkande af pantlånerörelse måtte fogas sådana bestämmelser, att öfver ansökning om tillstånd till drifvande af dylik rörelse Konungens befallningshafvande skall inhämta utlåtande, i stad af magistrat och stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga, samt å landet af kommunalnämnd och kommunalstämma, och att, om ansökningen blifvit afstyrkt af båda de kommunala myndigheter, som i ärendet hörts, densamma ej må bifallas.

Motionärens hemställan.

Motionären har till stöd för denna hemställan anfört följande:

Motiveringen.

»Uti en af herr J. Bengtsson i Bjärnalt vid 1906 års riksdag väckt motion hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 14 Häft. (N:o 14). 1

förslag till författning angående ordnandet af pantlånerörelsen i riket. Lagutskottet afstyrkte motionen, och den föranledde icke heller till någon Riksdagens åtgärd.

Efter att hafva redogjort för innehållet i den af Kungl. Maj:t den 7 november 1884 utfärdade kungörelsen angående villkoren för idkande af pantlånerörelse, förklarade sig utskottet hafva vid behandlingen af ifrågasvarande ärende fått den uppfattningen, att pantlåneväsendet i vårt land väl möjligen kunde vara bättre inrättadt än det vore, men att dock de missförhållanden, som förefunnos, icke vore af den art och betydelse, att de syntes påkalla en ytterligare lagstiftning.

Vid 1908 års riksdag väckte herr J. Hellgren, med instämmande af bland andra undertecknad, en ny motion i ämnet, med hemställan att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga sådant förslag till lag angående pantlånerörelsens ordnande i vårt land, att denna rörelse måtte uteslutande handhafvas af kommunerna själfva och icke som näringsfång få bedrifvas af enskilda personer eller bolag.

Jämväl denna motion blef af lagutskottet afstyrkt under åberopande af utskottets vid 1906 års riksdag afgifna utlåtande rörande saken och med vidhållande af den öfvertygelsen, att gällande lagstiftning icke kunde anses otillfredsställande, hvarjämte utskottet förmenade, att, därest å någon ort verklig behof funnes af en kommunal pantlåneinrättning, vederbörande kommun icke skulle underlåta att, såvidt det vore möjligt, upprätta en sådan.

Lagutskottets afstyrkande bifölls utan vidare af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, biföll motionen.

Handläggningen af ifrågakomna ärende såväl vid 1906 som vid sistlidet års riksdag gaf anledning till ganska vidlyftiga diskussioner i Andra Kammaren. Därunder framhöllos med synnerlig skärpa de mångahanda missförhållanden, hvarmed pantlånerörelsen i det hela är förenad. 'Den hjälper tu, men stjälpes sju', medgaf lagutskottets vice ordförande den ena gången, och vid 1908 års riksdag inledde han sitt anförande med det yttrandet, att vi ju alla kunde vara ense om att pantlånerörelsen vore ett mycket svårt ondt. Men den är 'ett nödvändigt ondt', påstods också med stor bestämdhet från flera håll. Jag skall icke upptaga utrymmet med vidare referat, utan tillåter mig hänvisa till de tryckta handlingarna. Ärendet återfinnes i Andra Kammarens protokoll för år 1906, band II,

n:o 28, sid. 40 o. f. äfvensom lagutskottets utlåtande n:o 21 för samma år samt nämnda kammares protokoll för år 1908, band I, n:o 20, sid. 28 o. f. jämte lagutskottets utlåtande n:o 24 för det året.

Därom skall jag nu endast erinra, hurusom framhållet blef, att det rätteligen bör vara kommunen själf, som må äga befogenhet att bestämma, om en pantlåneinrättning inom densamma skall få finnas eller icke. Nu ligger afgörandet härom uteslutande i Konungens befallningshafvandes hand. Tillstånd att såsom yrke drifva pantlånerörelse skall sökas hos Konungens befallningshafvande, och kan sökanden förete bevis därom, att han äger medborgerligt förtroende, råder öfver sig och sin egendom och 'i öfrigt finnes lämplig', lærer det sökta tillståndet icke under några förhållanden kunna förvägras. De kommunala myndigheterna behöfva icke ens höras i saken, och om deras mening till äfventyrs inhämtas, betyder densamma i allt fall ingenting. Det medför sålunda ingen som helst verkan, om ett samhälles styrelse och förtroendemän på alla områden ena sig om den kraftigaste protest mot upprättandet i samhället af en inrättning af ifrågasvarande slag. Rörelsen anses ju fullt loflig och laglig och kommer att utöfvas, hvarhelst vinstbegäret tror sig finna en lämplig jordmän, trots allt motstånd som kan uppresas däremot.

Men rimligtvis bör det icke så få vara. Pantlånerörelsen är ett *ondt*, det erkännes oförbehållsamt af alla, men det är icke ett *nödvändigt* ondt. Allestädes är en sådan rörelse visst icke *af behofvet påkallad*. Det finns en mängd samhällen, säkerligen de allra flesta i vårt land, som icke veta af några pantlåneinrättningar, och jag tror icke, att det skulle kunna ådagaläggas, att någon del af befolkningen har det i ringaste afseende svårare eller bekymmersammare ställdt i dessa samhällen än där dylika inrättningar som bäst florera. Snarare skulle jag våga påstå rena motsatsen, just till följd af de sistnämndas fördärflika verkningar. I hvarje händelse tillåter jag mig förmena, att endast där *verkligt behof* af en pantlånerörelse kan påvisas, tillstånd till en sådans bedrivande bör få meddelas. Öfver en i ärendet gjord ansökning böra de kommunala myndigheterna alltid höras, och därest dessa samstämmigt konstatera, att ett dylikt behof icke föreligger eller att förefintliga omständigheter i allmänhet äro af beskaffenhet att föranleda till afslag, synes mig sådant ovillkorligen böra å ansökningen följa. Genom ett tillägg till gällande lagstiftning i angifven riktning skulle åtminstone något till det bättre i ifrågasvarande sak stå att vinna. Att för det närvarande sträcka anspråken längre torde däremot vara lönlöst.»

Gällande
bestämmelser
i ämnet.

Gällande bestämmelser angående villkoren för idkande af pantlånerörelse inrymmas uti ofvan åberopade, af Kungl. Maj:t den 7 november 1884 utfärdade kungörelse. I denna författning föreskrifves, att den, som vill såsom yrke drifva pantlånerörelse, skall hos Konungens befallningshafvande söka tillstånd därtill med uppgift om stället, hvarest rörelsen skall utöfvas. Sådant tillstånd må ej meddelas annan än den, som äger medborgerligt förtroende, råder öfver sig och sin egendom och i öfrigt finnes lämplig. Ombyte af ställe för rörelsens bedrivande får ej ske utan anmälan därom hos den myndighet, som meddelat tillståndet. Pantlånerörelse må jämväl idkas af bolag, dock under villkor, att sådant sker genom föreståndare, hvilken är ansvarig för rörelsens behöriga utöfvande, som om han drefve den för egen räkning. Med afseende å sådan föreståndare samt beträffande bolagets rörelse gälla författningens föreskrifter till efter rättelse i tillämpliga delar. Däremot äger författningen icke tillämpning å anstalt för pantlånerörelse, som af kommun i vederbörlig ordning inrättats. Tillstånd till pantlånerörelse förverkas och kan ej ånyo erhållas af den, som dömes till ansvar för tjufnadsbrott eller, med afseende å hos honom anträffadt stulet gods, befinnes skyldig att hafva, utan vetskap om brott, som annan föröfvat, gått honom på visst sätt till handa, ändå att han haft skäl att honom misstänka. Tillstånd till idkande af pantlånerörelse kan för öfrigt återkallas, om den myndighet, som gifvit tillståndet, finner pantlånaren ej vidare vara lämplig att utöfva rörelsen. I författningen föreskrifves därjämte, att pantlånaren skall öfver rörelsen föra bok, hvaraf i ordentlig nummerföljd kan inhämtas upplysning om hvarje af honom mot pant utlämnadt lån, dag, då sådant skett, villkoren därför och pants beskaffenhet samt pantsättarens namn, yrke och hemvist. Pantlånare är dessutom skyldig att vid pants mottagande tillställa låntagaren ett med lånets bokförda nummer försedt bevis, innehållande uppgift å dagen, då pantsättningen ägt rum, lånesumman, villkoren för lånet samt pants beskaffenhet. Polismyndighet har uttryckligen tillerkänts befogenhet att, då den därtill finner skäl, undersöka pantlånares lager samt granska hans bokföring äfvensom meddela särskilda ordningsföreskrifter i fråga om rörelsens bedrivande. Slutligen är i författningen stadgad bötesansvar för den, som utan behörigt tillstånd idkar pantlånerörelse eller eljest bryter mot ofvannämnda föreskrifter.

Att pantlånerörelsen särskildt i våra större stadssamhällen fyller ett legitimt behof, torde ej kunna bestridas. För den, som befinner sig i tillfälligt ekonomiskt trångmål och ej har att erbjuda annan lånesäkerhet än pant af lösören, kan utan tvifvel en väl reglementerad och behörigen kontrollerad pantlånerörelse vara till verkligt gagn.

Lika visst är emellertid, att ifrågavarande rörelse, sådan den hos oss bedrifves, är förknippad med stora olägenheter. Ehuru afsedd att vara de mindre bemedlade samhällsklasserna till nytta vid tillfälliga lånebehof, kommer den i stället ofta nog att bidraga till låntagarnas ekonomiska obestånd. I den mån rörelsen bedrifves såsom näringsfång, ligger det i sakens natur, att låneanstaltens innehafvare skola söka att begagna sig af de lånebehöfvandes trångmål för att på deras bekostnad tillskansa sig största möjliga vinst. Å de platser, där pantlåneanstalter förefinnas, har erfarenheten nog samt visat, att skuldsättning genom desamma i ej ringa mån befordras. Lättheten att genom pantsättning af sina tillhörigheter omedelbart förskaffa sig kontanta penningar föranleder ej sällan de obemedlade till utgifter, hvilka eljest utan nämnvärd afsaknad skulle hafva undvikits. I mångt hem har sålunda familjefadern för att kunna tillfredsställa sitt begär efter rusdrycker låtit till pantlåneinrättning föra det ena bohagstinget efter det andra, tills hemmet beröfvats nära nog allt, som kan omsättas i penningar. Pantlåneväsendet har ock utan tvifvel en demoraliserande inverkan å den uppväxande ungdomen, som därigenom bland annat utsättes för frestelsen att i hemmen eller annorstädes tillägna sig föremål, för hvilka i pantlåneinrättning penningar lätteligen kunna beredas. Likaledes ligger det nog en ej ringa grad af sanning i det påståendet, att mången stöld ej skulle hafva föröfvats, om icke tjuften på förhand vetat, att det vore en lätt sak att i pantlåneinrättning förvandla det stulna i penningar.

De olägenheter i ekonomiskt och moraliskt hänseende, som sålunda äro förenade med pantlåneväsendet, hafva ock kraftigt framhållits såväl i de ofvan omförmälda, vid riksdagarna 1906 och 1908 i ämnet väckta motioner som ock i de däraf inom Andra Kammaren föranledda debatter.

Medan i den förra motionen angafs såsom önskemål vid en blifvande lagstiftning i ämnet: att pantlånares förtjänst borde begränsas genom bestämmelse angående låneräntans storlek; att eventuellt öfverskott vid oinlösta panters försäljning borde användas för de fattigas bästa; att pantlånare borde i fråga om hvarje lånesökande vara pliktig att förskaffa sig under-

rättelse, huruvida behovet af lån vore trängande; och att förbud borde meddelas för utlämnande af lån till öfverlastade och minderåriga personer, afsåg åter den vid fjolårets riksdag väckta motionen att råda bot å de förefintliga missförhållandena genom att låta pantlånerörelsen bedrivas icke såsom näringsfång af enskilda eller bolag utan uteslutande af kommunerna, hvilka skulle vara skyldiga att, där omständigheterna så kräfde, inrätta dylik lånerörelse.

I anledning af den förra motionen yttrade 1906 års lagutskott — efter att hafva påvisat, hurusom pantlånerörelse i vårt land å några platser bedrefves såsom en kommunal angelägenhet men merendels antingen af bolag i hufvudsakligen filantropiskt syfte eller ock af enskilda eller bolag såsom en vanlig affärsverksamhet — att enligt utskottets uppfattning pantlåneväsendet väl möjligen kunde vara ännu bättre inrättadt än det vore, men att dock de missförhållanden, som förefunnes, icke vore af den art och betydelse, att de på det sätt, motionen åsyftade, syntes påkalla en ytterligare lagstiftning. Åtminstone hade utskottet icke kunnat utfinna något uppslag till verksammare nya bestämmelser. Polismyndigheterna hölle ock i allmänhet med stöd af föreskrifterna i kungörelsen den 7 november 1884 en sträng kontroll öfver pantlånerörelsen; och, såvidt utskottet kunnat finna, hade någon mera allmän klagan öfver dessa stadgandens otillräcklighet icke försports. Utskottet ville ock uttala den mening, att de olägenheter och missförhållanden, hvilka motionären förmenat vidlåda pantlåneinstitutionen med dess nuvarande anordning, i icke ringa grad vore att tillskrifva förefintligheten af s. k. lumpbodar, hvilkas innehafvare, utan att vara underkastade samma kontroll som pantlånare, tillhandlade sig och drefve handel med allehanda slags lösörepersedlar. De, hvilka ville afyttra oärligt åtkommet gods eller eljest vid behof att tillgodogöra sig tillgängliga lösören icke så mycket fäste sig vid äganderättens bibehållande, utan hellre ville med minsta besvär åtkomma ett penningbelopp, vunne lättast sitt syfte genom att hänvända sig till en sådan handlande. Särskild lagstiftning beträffande sistnämnda slags handtering syntes utskottet möjligen kunna vara till gagn, men vore icke då ifrågasatt.

Detta lagutskottets utlåtande bifölls utan votering af båda kamrarna.

I det utlåtande, som 1908 års lagutskott afgaf i anledning af den vid samma års riksdag i ämnet väckta motion, framhöll utskottet — under erinran, att allt flera kommuner de senare åren upprättat pantlåneanstalter — att frågan om ordnandet af pantlånerörelse såsom en kommunal institution borde ankomma på vederbörande kommun att, eftersom den funne

lämpligt, själf afgöra. Ett åläggande i lagstiftningsväg af skyldighet för kommun att inrätta och på visst sätt uppehålla pantlåneinrättningar borde därför icke ifrågakomma. Erfarenheten syntes utskottet gifva vid handen, att å de orter, där pantlånerörelsen drefves af såväl kommunen som enskilda personer, konkurrensen dem emellan haft den följd, att de lånesökande erhållit fördelaktigare villkor. I denna konkurrens hade den kommunala pantlåneinrättningen ingalunda varit den, som dragit kortaste strået, utan hade densamma antingen så småningom utträngt den enskilda pantlånerörelsen eller visat sig kunna äga bestånd vid sidan af densamma. Utskottet hyste fördenskull fortfarande den öfvertygelsen, att gällande lagstiftning icke kunde anses otillfredsställande, samt att, därest å någon ort verkligen behof funnes af en kommunal pantlåneinrättning, vederbörande kommun icke skulle underlåta att, såvidt det vore möjligt, upprätta en sådan.

Sistnämnda utlåtande bifölls utan debatt af Första Kammaren, men afslogs åter af Andra Kammaren, som för sin del utan votering biföll motionen i fråga.

Under den debatt, som i Andra Kammaren föregick ärendets afgörande, framhöll motionären med anledning af lagutskottets utlåtande, att med motionen afsetts, att de kommunala myndigheterna borde äga att själfva få afgöra, huruvida behof af pantlånerörelse inom kommunen förefunnes eller icke.

Från samma debatt må här ock erinras, hurusom därunder från flera håll gjordes gällande, att, om enskilda personer och bolag ej tillåtes att bedrifva pantlånerörelse, skulle däraf blifva en gifven följd, att i många af de kommuner, som ej funne anledning att själfva inrätta anstalter för sådan rörelses bedrivande, så kallade lumpbodas och därmed likställda affärer, hvilka ej stode under samma stränga kontroll som nämnda slag af anstalter och fördenskull verkade mera skadligt än dessa, komme att i än vidare utsträckning än hvad dittills vore fallet tagas i användning af de hjälpbehöfvande.

Med den nu föreliggande motionen afses närmast att, utan ändring i de bestämmelser, som gälla i fråga om sättet för bedrivande af pantlåneverksamhet, söka förebygga, det sådan låneverksamhet kommer till stånd, utan att verkligt behof däraf föreligger. Motionären har i sådant syfte föreslagit, att de kommunala myndigheterna skulle tillerkännas enahanda vetorätt gentemot ansökningar af förevarande slag, som gäller i fråga om rätt till utskänkning af vin och maltdrycker.

Väl pläga Konungens befallningshafvande, då ansökan om tillstånd att idka pantlånerörelse inkommit, öfver sådan ansökan inhämta yttrande af de kommunala myndigheterna, men då Konungens befallningshafvandes pröfning i dessa ärenden — oafsedt huruvida författningens ordalag därtill gifva grundad anledning eller icke — allmänt torde inskränkas att tillse, det de i författningen föreskrifna personliga kvalifikationer för rörelsens bedrivande äro för handen, vinnes i allt fall härmed icke någon garanti för att pantlåneinrättningar komma till stånd endast å de platser och till det antal, som förhandenvarande behof betinga. Fall hafva ock förekommit, då, oaktadt de kommunala myndigheterna samstämmigt förklarar dylikt behof ej förefinnas, tillstånd till ifrågavarande rörelsens bedrivande ändock meddelats.

Af hvad utskottet ofvan anfört angående de väsentliga olägenheter, som vidlåda pantlåneväsendet med dess nuvarande anordning, torde framgå, att det enligt utskottets uppfattning är af vikt, att dylika låneanstalter icke inrättas annorstädes, än där desamma grundas å ett verkligt existerande behof. Att de kommunala myndigheterna härvidlag äga de bästa förutsättningarna att kunna bedöma förefintligheten af ett sådant behof, är själfallet. Enahanda är gifvetvis ock förhållandet i fråga om bedömandet af såväl sökandens som den för rörelsens bedrivande uppgifna platsens lämplighet.

Emot det af motionären föreslagna tillägget till gällande bestämmelser angående pantlåneväsendet torde hufvudsakligen kunna invändas, *dels* att behovet af en allmän revision utaf nämnda bestämmelser gjort sig alltmera gällande, och att fördenskull ett tillägg af förevarande slag ej nu skulle vara lämpligt, *och dels* att, på sätt vid fjolårets riksdag framhölls, giltig anledning finnes antaga, att, i samma mån man lägger hinder i vägen för upprättandet af pantlåneanstalter, de okontrollerade och till sina verkningar vida fördärfligare affärer, som afses i 1906 års lagutskotts utåtande, skulle så mycket mera tagas i användning af de hjälpbehöfvande.

Utskottet, som anser önskligt, att en utredning snarast kommer till stånd om huru de olägenheter, som äro förknippade med pantlåneväsendet med dess nuvarande anordning, i görligaste mån skola kunna undanröjas eller mildras, finner emellertid häri ej någon anledning att undanskjuta vidtagandet af det nu ifrågasatta tillägget till gällande bestämmelser i ämnet.

Hvad åter angår den andra invändningen torde det näppeligen kunna bestridas, att genom undertryckandet af pantlåneanstalters upprättande befordras uppkomsten af affärer utaf ofvannämnda slag. Oafsedt den om-

ständigheten, att det i samband med en ifrågasatt allmän revision af näringsfrihetsförordningen eller eljest kan befinnas lämpligt, att jämväl dylika affärer blifva underkastade särskilda föreskrifter, håller emellertid utskottet före, att sådana affärer i allt fall ej tagas i bruk i samma omfattning som pantlånearstalter. Mången hjälpbehöfvande, som ej skulle underlåta att betjäna sig af en pantlånearstalt, drager sig utan tvifvel för att anlita en affär af nyssnämnda slag, hvarigenom han afhänder sig äganderätten till de föremål, han för tillfället anser sig kunna afvara. Ett stöd för denna uppfattning finner utskottet i det förhållande, att, enligt hvad tillgängliga uppgifter från Stockholm utvisa, allenast omkring sju procent af antalet panter icke blifva utlösta.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet — under erinran att, i öfverenstämmelse med hvad förhållandet är angående rätt till utskänkning af vin och maltdrycker, utlåtande beträffande Stockholm ej torde böra inhämtas af magistraten — hemställa,

att Andra Kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att till gällande bestämmelser rörande villkoren för idkande af pantlånerörelse måtte fogas föreskrift, att öfver ansökning om tillstånd till drifvande af dylik rörelse Konungens befallningshafvande skall inhämta utlåtande, i Stockholm af stadsfullmäktige och i annan stad af magistrat och stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga samt å landet af kommunalnämnd och kommunalstämma, och att, om ansökningen blifvit afstyrkt, i Stockholm af stadsfullmäktige och å annan ort af båda de kommunala myndigheter, som i ärendet hörts, densamma ej må bifallas.

Stockholm den 23 mars 1909.

På utskottets vägnar:

BROR PETRÉN.